

BİR BAĞLAM OLARAK İKİNCİ DOĞA

Tansel Türkdoğan-Ankara/Şubat 2015

İnsan varoluşunun doğa ile ilişkisi pek çok kavram ile birlikte incelenebileceği gibi insanın doğa ile birlikteliği daha karmaşık bir yapı oluşturur. Doğa sadece insanın var oluşu ile açıklanamayacağı gibi insan da doğa içerisinde konumlanan biyolojik ve tinsel bir varlık olarak tanımlanıyor. Kültürel Antropolojide insanın ortaya çıkışı ile kendisini çevreleyen doğaya ekledikleri kuşkusuz “doğa” olarak tanımlanan “şey”den farklı bir “şey”e referans ediyordu. İşte bu “şey” ikinci doğa galiba. Başka bir deyiş ile , ikinci doğa, insanın bir parçası olduğu , katı gerçeğin oluşturduğu birinci doğanın üstüne gene biz insanların yerleştirdiği, soyut nitelik ve niceliklerden oluşan, ama yine de denetimden çıktığı için insanın dışında ve kanımcaona karşıt gözüken doğadır.

Bu bağlamda ikinci doğa başka bir çağrışım yapmamalı zihnimizde. Fakat yeni “şey”, boyut ve yapı farkıdır. İkinci bir kavramdır ikinci doğa. Tam olarak sınırlarını görmesekte, seçemesekte ikinci doğadır burası. Birinci doğanın eylem-mekaniği çok sadedir. Somuttur ve ilkeldir. İkinci doğa ile yapılan iletişim, televizyon görüntüsü vs. matematikselidir. Soyuttur. Bu doğa, insanoğlunun zaman ve mekânını birinci doğaya benzemeyen yapıya çevirmiştir. Bu anlamda ikinci doğa soyut-matematiksel doğa: rahat ve kolaydır.

İnsan, ikinci doğaya kurguladığı bu yeni evrende teknik ve doğayı deneyerek birleştirmiştir. Yeni nesnelere bu doğanın “şeyleri” . Bu aslında kesin fonksiyon sınırları ve tanımları olmayan bir şeyler bütünüdür. Sanat işte tam da bu alanda duran ve yaşam pratikleri ile bu soyut alana denk gelen bir yerde durmakta galiba.

Bu yeni doğada ve dünyada günlük yaşamda ulaşımda kullanılan , faydalandığımız hayvanlar yoktur. Yerlerine araba , uçak ve gemiler gelmiştir. Zamanlar kısalmış, mekânlar değişmiştir. Yeni teknikler , yeni bir doğa yaratılmıştır. Rahatlık gelmiştir. Teknik kol-kanat olmuştur.

Evrende var olan çeşitlilik birinci doğada da vardır. Bu çeşitliliği içinde farklılıklar, ötekilik değildir. Çeşitlilik sistem içinde müthiş bir değişim ve dönüşüm çeşitliliği içinde yürür. İnsan, ilk toplumsallaşmasında evrenle benzerlik arz eder. Evrenin hakikati, insanın hakikatidir. Varlık önkoşuldur. Her şey varlık içindir. Beslenme, üreme ve korunma.

Burada bir sınıflandırma ile bir kavramsallaştırma yapacak olursak , birinci doğa (biyolojik doğa) ile ikinci doğa (toplumsal doğa) ilişkisi de tarihsel açıdan hiyerarşi ve tahakkümün gelişmesinden önce ve sonra olmak üzere iki karakter halinde görülür. Hiyerarşinin ortaya çıkmasından önce insan, doğanın doğal bir ve parça-bütün ilişkisi gereği bir parça (insan) olarak, bütünü (doğayı) tanımlama ihtiyacı duymaz. Çünkü insan, doğanın içindedir; bu doğal “iç olma” durumu, dışındakini ayrı tanımlama farkındalığını yaratamaz. Hiyerarşi ve tahakkümün ortaya çıkmasından sonra birinci doğanın ikinci doğadan gitgide ayırt edilebilir bir hale geldiği görülür. Bu süreç, doğanın insan tarafında hakimiyet altına alınabileceği görüşünü ortaya çıkarmıştır. Kendisini doğanın dışına çıkaran insan, doğayı durduğu yerden tanımlamakla kalmaz; üzerinde her türlü tasarrufu gerçekleştirebileceği bir nesne haline getirir. Bu duruma doğanın nesneleştirilmesi de diyebiliriz.

TOPLUMSAL EKOLOJİ-İKİNCİ DOĞA

Toplumsal bir bağlam olarak ikinci doğayı inceleyen “toplumsal ekoloji”ye göre “birinci doğa” insani olmayan doğa yani “vahşi doğa” olarak, doğal dünyanın özellikle de organik dünyanın birikimsel evrimi olarak tanımlanabilir. Bunun yanında insanlar tarafından yaratılan tüm değerler ise , buna sanat da dahildir, “ikinci doğa” olarak kavramsallaştırılır.Doğa kendi kronolojisi içerisinde giderek genişleyen çok uzun bir farklılaşma süreci olarak görülmesi gereken evrimsel bir gelişimdir. Bu süreç ne kadar farklı olursa olsun organikten inorganığe ve nihayet toplumsal olana doğru birikerek çoğalan, kompleksliğe ve öznelliğe doğru yönelen evrimsel bir süreçtir.Bu yüzden toplumsallaşma sürecindeki bazı dinamiklerin ikinci doğa kavramına doğrudan etkileri mevcuttur; Hiyerarşi ve tahakkümün ortaya çıkmasıyla birlikte nesneleştirilen doğanın insan tarafından talana uğratılması, tüketilmesi, toplumsal ekoloji düşüncesine göre, insanlığın doğadan belki de daha fazla kendisine, toplumsallığına zarar vermesidir. Bu zarar, günümüz kapitalist modernist sisteminde, daha da derinleşmiş, adeta insanlık için “çanların çalındığı” bir döneme girilmiştir.

Sanatın güncel olarak modernist okumalara karşı geliştirdiği ve hayatın dışında kalan ve apolitik modernist tavrına antitez olma durumu da tam da böyle bir şeydir kanımca. “Günümüzün tekeli, tahakkümcü geç modernitesinin” yarattığı toplumsal krizle ekolojik kriz arasında çok sıkı bir bağ vardır. “İnsan-doğa arasındaki bu katı özne-nesne fütursuzluğuna bir çare arayışında olan toplumsal ekoloji hareketine göre ne doğal evrimi, ne de toplumsal evrimi tercih etmek zorunda değiliz. Toplumsal ekoloji, toplum-doğa ilişkisinde insana her ikisinin refahı ve ideal uyumu için “bilinçli, etik eyleyiciler” rolü yükler. Ancak bu rol, günümüzdeki kapitalist şirketlere “çevreye duyarlı ol” minvalinde etik çağrılar yapan; tahribatın asıl failinden medet uman, ahlaksızdan ahlaki tutum bekleyen taleplerle karıştırılmamalıdır.

“Toplumsal ekolojinin net olan ideolojisinin temeli sosyalizm, anarşizm, özgürlükçü sendikalizme dayanırsa ve hepsinin ortak paydası “anti-kapitalist”likleridir. Böylesi bir sentez yaratıcı, öz bilinçli ve dolayısıyla da özgürlükçü doğa formunda, hem birinci hem de ikinci doğayı aşmalıdır. Bu doğa içinde insanlar, en iyi yeteneklerini kullanarak doğal evrime müdahale edeceklerdir.”(M.Bookchin).

Sonuç olarak, toplumsal ekolojik hareketi, insani tamamen doğadan ayıran düalist düşünceyi ve toplumsal olanı (insanı) doğaya dahil eden, insanı tamamen ortadan kaldıran indirgemeci düşünceyi öteleyerek, “doğal dünya ile toplumsal dünyanın evrim sayesinde tek bir doğa oluşturacak şekilde birleştiğini görmemizi talep eder.” Mücadele hattı olarak da, kapitalist geç modernist sistemle mücadelenin tek bir konu- boyutta değil; sosyal, sınıfsal, kültürel vb. tüm sorun alanı boyutlarında; bir başka deyişle azami kör ve sınırsız birikim modeli olan kapitalizme karşı, onun yarattığı her soruna çözüm kanalı açmayı hedefleyen bir paradigmayı savunur. Sanat mı? İşte o da bu somut durumun pratiği gibi görünüyor...

KAYNAKÇA

-Bookchin Murray , Social Ecology after Bookchin , Editedby Andrew Light ,1998 , The Guilford Press, NY.

-Bourdieu Pierre , Wacquant J. Loic , Cev: Nazlı Ökten , Düşünümsel Bir Antropoloji İçin Cevaplar , 2014 ,İletişim Yayınları.